

Així fou l'expedició de sant Josepmaria Escrivà fins Andorra, la tardor del 1937

El camí a Andorra que va
emprendre sant Josepmaria de
l'octubre al desembre del 1937
el portà de Madrid a Andorra
passant per Barcelona, Oliana i
Pallerols. En aquesta
informació en podeu veure un
resum.

18/11/2014

La primera part del trajecte passà a Barcelona, on s'hi estigué 41 dies, del 10 d'octubre de 1937 al 19 de novembre de 1937. Del 19 de novembre al 2 de desembre, durant 13 dies va fer el trajecte de Peramola a Andorra. En total caminaren uns 100 km, superant un desnivell acumulat d'uns 9.000 metres. Després, del 2 al 10 de desembre estigueren 9 dies a Andorra bloquejats per la neu. Finalment, l'11 de desembre celebraren una eucaristia a Lourdes i van travessar la frontera espanyola per Hendaya.

Octubre del 1937

Dia 8 d'octubre. Divendres.- Sant Josepmaria Escrivà surt de Madrid en cotxe fins a València, acompanyat de José María Albareda, Tomás Alvira i Manuel Sainz de los Terreros. Arriben a València a les 8 de la tarda. Dorm a casa del professor Eugeni Sellés, al carrer Eixarch. També hi

dorm José María Albareda. Manuel i Tomás dormen a la pensió de Pedro Casciaro i Juan Jiménez Vargas a casa de Paco Botella. Juan havia sortit de Madrid el dia 6, per preparar les coses.

Dia 9 d'octubre. Dissabte.- Surten tots cap a Barcelona, en tren.

Dia 10 d'octubre. Diumenge.- Arriben a Barcelona a les 11:30 h. José María Albareda viu amb la seva mare al carrer República Argentina, 60, a casa de la viuda de Montagut. Els altres al hotel Cèntric a la Rambla d'Estudis, 8. El contacte per passar a Andorra és Mateo Molleví Roca, que té un bar a la Ronda Sant Antoni, 84. Li deien "Mateo el lechero" i és de Peramola.

Dia 14 d'octubre. Dijous.- Canvien de residència. Passen a una pensió (de la Sra. Rafaela Caballero Alcausa, vda. de Cornet) a la Diagonal, 371. Un dels llocs on menjaven era el "Bar

Restaurant l'Aliga Roja" al carrer Tallers, 64, i també en un altre tuguri a prop.

Novembre del 1937

Dia 2 de novembre. Dimarts.- Arriben Pedro Casciaro, Francisco Botella, Miguel Fisac i Juan Jiménez Vargas, a les 8 del matí, a la Pensió de la Sra. Rafaela, justament quan sant Josepmaria ha acabat de dir Missa.

Dia 19 de novembre. Divendres.- Surten a la 1 de la tarda en l'autobús que va a la Seu d'Urgell. Van en dos grups en el mateix autobús. Els 3 més grans junts a la part del darrera de l'autobús (Josepmaria Escrivà, José María Albareda i Juan Jiménez Vargas), i els 3 més joves també junts a les files del davant (Pedro Casciaro, Francisco Botella i Miguel Fisac). Els 3 més joves baixen a Sanahuja i es trobaran tots a Peramola. Josepmaria Escrivà i els altres dos baixen de l'autobús més enllà d'Oliana, a

l'alçada del pont que creua el riu. Cap a les 8 de la nit, ja fosc, els recull el "Tonillo": Antoni Bach Pallarés, que els condueix cap a Peramola a un paller propietat de la família Segon, a qui ho tenen arrendat.

Dia 20 de novembre. Dissabte.- Cap a les 5 del matí, quan encara era fosc, surten del paller per la finestra del darrera i acompanyats per en Paco, el fill del "Tonillo" que llavors tenia 17 anys, van cap a la masia Vilaró, del terme de Pallerols, propietat d'en Pere Sala. Arribaren a Vilaró cap a les 10 del matí. Sant Josepmaria va celebrar missa a la casa i a continuació varen esmorzar. Van descansar de dia al paller, on podien estar més amagats, i per la nit varen sopar i dormir a la casa de la masia.

Dia 21 de novembre. Diumenge.- Sant Josepmaria Escrivà celebra missa a la masia d'en Pere Sala. A aquesta missa s'hi ajunten els tres que varen

baixar a Sanahuja, que s'havien perdut, i arriben dos dies tard. Després de la missa esmorzen tots copiosament. Dinen també a Can Vilaró. Cap al final de la tarda surten de Vilaró i arriben en 15 minuts a l'església de Pallerols. Pere Sala els acompanya i els mostra el lloc per dormir, la part alta de l'antiga casa rectoral, on s'accedeix a través de l'església per una escala interior que surt de la sagristia. Dormen a lo que ells en diuen "una espècie de forn". En realitat és la part alta del absis de la primitiva església romànica. Durant tota la nit sant Josepmaria està molt angoixat pensant que no feia bé marxant cap a Andorra. Pensa que no està fent la voluntat de Déu i això el fa patir molt. Demana una prova al Senyor de que fa bé continuant el viatge.

Dia 22 de novembre. Dilluns.-

Finalment es lleva de matinada i troba al terra de l'església una rosa

de fusta daurada (estofada), que deuria ésser del retaule d'un dels altars laterals dedicats a la mare de Déu del Roser, o bé podria ser la rosa que la mateixa imatge portava a la ma. El mossèn de llavors, Mn. Joan Porta parla d'una imatge de la mare de Déu del Roser del S. XVII que tenia a la mà dreta una rosa. No recorda exactament com era aquesta imatge però diu que s'assemblava molt a la del Puig, una altra església de la Baronia de Rialb. La imatge era de fusta estofada. Tot va ser saquejat i cremat l'any 1936. Aquesta rosa és per ell una prova de que Déu vol que continuï el viatge. Després d'això celebra la santa missa. Arriben els dos que faltaven, Tomás Alvira i Manuel Sainz de los Terreros, que havien sortit de Barcelona en autobús, el dia anterior. Després de la missa baixen tots a esmorzar a la masia de Can Vilaró i també hi dinen.

Dies del 22 al 27 de novembre. De dilluns a dissabte.- El dia 22, després de dinar, Pere Sala els acompanya a una cabana a mitja hora llarga de camí des de Pallerols, direcció nord i cap al cim d'una muntanya des de on es veu bé la muntanya de l'Aubenç. Es la nomenada "cabana de sant Rafel". Estan tots aquests dies en aquesta cabana, als boscos de Rialb, esperant l'ordre de sortida. Durant aquests 5 dies s'organitzen i es divideixen els treballs. Anaven a buscar menjar a la masia de Vilaró o bé a una altre masia propera, a casa de l'Empordanès. Altres vegades els hi porten des d'aquestes cases. També alguns, a vegades van a dinar a Can Vilaró. Anaven a buscar aigua a una font propera. Es banyaven a una bassa natural a mig camí entre la cabana i Pallerols. Visitaven també a altres persones que estaven amagades en coves i cabanes properes: Mn. Joan Porta Perucho (rector de Pallerols) que vivia a Ca

l'Empordanès, Mn. Josep Lozano (rector de Peramola) i el seu germà Mn. Joaquim, l'arxiprest de Ponts que vivia a Can Vilaró, i molta altre gent. També buscaven bolets. Cada dia celebrava la missa sobre un altar fet amb troncs d'arbres.

27 de novembre. Dissabte.- A les 18:15 h surten de la "cabana de sant Rafel". Anava al davant el "Tonillo" de Peramola, seguit de Mateo "el lechero". Era una nit fosca. Antonio Dalmases diu que hi havia lluna, però també boira. L'itinerari fou: Cabana de sant Rafel, plans de Montlleví, la Caseta de la Mora, a on els va recollir l'amo de la Mora, varen baixar a Torrent i d'allí pujaren cap una cova tallada a la roca, la Cova del Corb, on arribaren cap a les 12 de la nit. Aquí van descansar fins a les 3 de la matinada.

28 de novembre. Diumenge.- A les 3 de la matinada, continuen la marxa en

direcció a la base de l'Aubenç. Voregen el bosc de Puigpinós i arribaren amb els primers raigs del sol a l'Espluga de les Vaques, al Barranc de la Ribalera, entre Juncàs i Santpou. Tot just arribar, sant Josepmaria celebra la missa. És a l'aire lliure, entre unes pedres, en aquest mateix lloc que han parat. Un noi que anava amb l'expedició (Antoni Dalmases) diu que mai no havia assistit a una missa tant impressionant. Entre els assistents hi ha un altre noi de 17 anys que es diu Josep Boix i és fill de la Can Juncàs, una masia propera. D'aquesta casa porten precisament el dinar, conill fregit. Cap a les 4 de la tarda arriba el guia de l'expedició, Josep Cirera, i inicien el camí cap a Andorra amb aquest nou guia. En una hora arriben a la base de la canal de la Jaça i a continuació comença la pujada a l'Aubenç. Arriben al cim de nit, cap a les 7:30 h de la tarda. Comencen a baixar amb dificultats, travessen la

carretera d'Isona, passen el riu de Valldarques i travessen també amb aigua fins els genolls el riu de Sallent. Deixaren a l'esquerra el poble de Montanisell i cap a les 6 del matí, al clarejar el dia 29 de novembre, arribaren a la casa de Fenollet. Fenollet és actualment una casa de turisme rural.

29 de novembre. Dilluns.- Dormen de dia a un dels corrals de Fenollet i aquí dinen molt bé. Cap a les 18:15 h emprenen de nou la marxa. Aquesta nit creuen la muntanya de Santa Fe, baixen al riu de Cabó que travessen, per pujar tot seguit el coll d'Ares (1.500 m). Al arribar al poble d'Ares, abans del coll, descansen unes hores a una borda que està a l'extrem del poble. Cap a les 2 de la matinada continuen i arriben a la borda de Baridà a les 6:30 h. En total han emprat en aquest trajecte unes 12 hores.

30 de novembre. Dimarts.- Dormen unes hores del dia 30 a aquest corral de bestiar de les propietats del Baridà (1.300 m). L'avi de Baridà, en Francesc Bentanachs, fou mort pels republicans en retirada cap al final de la guerra, el 28 de gener de 1939. Es dedicava a passar també persones cap a Andorra. A la bordeta "espatllada", com li diuen els Bentanachs, hi descansen unes hores i mengen aquest dia molt poc. Cap a les 5 de la tarda surten de la borda, cap el torrent de Baridà, passant pel costat de la casa de Baridà. Seguint torrent avall giren cap el nord per el camí Vell de Baridà que va a Noves de Segre vorejant la muntanya de la Creueta. Abans d'arribar a Noves giren a la dreta, travessen el riu de la Guardia i agafen el camí de la Carrerada, passen pel davant de l'actual masia de Cal Pallarès (a l'any 1937 no hi havia res en aquest lloc, només una petita barraca pels estris del camp). Més endavant troben una

altra casa, potser la Borda del Poblador o bé la Borda del Riu, a on hi descansen uns tres quarts d'hora. Aquí se'ls hi ajunten 14 o 15 contrabandistes armats i carregats de mercaderies. Continuen el camí de Carrerada cap al nord i travessen la carretera de Sort per sota la Parròquia d'Hortò. Segueixen el riu de Castellbò i després el riu d'Aravell amunt, per dintre el riu durant 3 km, unes 2 hores, fins arribar al poble d'Aravell, que deixen enrera. Una mica més enllà, a l'alçada de Cal Roger, descansen entre pedres i matolls quan són les 6 del matí del dia 1 de desembre.

1 de desembre. Dimecres.- Descansen entre les pedres i matolls a mitja pendent de la muntanya. Mengen molt poc. Cap a les 5 de la tarda continuen de nou la marxa passant per la collada de la Torre. La baixada és molt feixuga per la gran quantitat de matolls i arbres que hi ha. Baixen

fins el riu Civís que travessen i també travessen el camí que va de Sant Joan Fumat a la Farga de Moles.

Remunten la collada de la Cabra Morta (eren les 3 de la matinada), i travessen el bosc que hi ha per sobre d'Argolell. Passen pel costat, deixant a l'esquerra, les bordes de Lluçà, i seguint el camí antic també deixen a l'esquerra, passant pel costat mateix, l'ermita de Santa Maria de Feners.

Travessen el riu d'Argolell, i finalment remunten la costeruda pujada (uns 300 m de desnivell) que els porta directament a Mas d'Alins, ja en terra andorrana. És la matinada del dia 2 de desembre. Cap a les 5 del matí, els guies diuen que ja estan al Principat d'Andorra.

Desembre del 1937

2 de desembre de 1937. Dijous.-

Passen de nit la frontera, cap a les 4 de la matinada. Després de caminar hora i mitja per territori Andorrà, els

guies diuen que ja estant fora d'Espanya i que no hi ha cap perill. Indiquen el camí i els guies se'n van.

Varen descansar, resar el rosari, fan una estona d'oració, mengen les provisions que els queden, enraonen, alguns fan foc i es queden una estona amb el conjunt de l'expedició, fins que surt el sol. En aquest moment sant Josepmaria decideix tornar a caminar fins a Sant Julià. Al veure Sant Julià resen una Salve. Arriben a Sant Julià entre les 8 i les 9 del matí. Van esmorzar "pa bo i formatge", i un cafè amb llet ben calent. Demanaren la clau de l'església i donaren gràcies davant el Santíssim Sacrament.

Continuaren camí cap a Andorra la Vella i Escaldes on s'allotjaren, a l'hotel Palacín. En aquest hotel s'hi allotjava també la Gendarmerie francesa que eren els qui guardaven l'ordre intern d'Andorra en els anys de la guerra espanyola. A l'hotel

Muntanya, que estava en front del Palacín, s'hi allotjaven la majoria dels altres expedicionaris de la travessa des de Peramola a Andorra. Cap a la una del migdia dinaren i a alguns els hi va fer mal el dinar després de tants dies de no menjar.

Per la tarda baixaren a Andorra la Vella a posar un telegrama al germà de José Mª Albareda que es deia Manuel i que estava a S. Juan de Luz per que s'havia passat a aquesta altre zona feia uns mesos. En el telegrama l'hi deien que el dia següent els anés a recollir en cotxe al Pas de la Casa. La intenció de sant Josepmaria era estar poc a Andorra, doncs tenia pressa per anar amb els seus fills de l'Opus Dei que hi havia a Espanya. Varen saludar al rector de la parròquia d'Andorra la Vella Mn. Lluís Pujol Tubau i va escriure una targeta al cònsol d'Hondures, Pedro de Matheu Salazar, notificant-li que havien arribat a Andorra sans i

estalvis. També es varen vacunar i ompliren els papers de pas per la frontera. Tornen cap a l'hotel Palacín per sopar i dormir.

L'hotel Palacín estava al costat del riu Valira, doncs segons expliquen Pedro Casciaro, Francisco Botella i Miguel Fisac les seves habitacions donaven al riu. L'hotel Muntanya es conserva pràcticament igual que a l'any 37.

3 de desembre de 1937. Divendres.-

Sant Josepmaria va celebrar missa a la parròquia d'Escaldes, molt a prop de l'hotel Palacín, després d'un any i mig de no celebrar la missa amb ornaments i a una església. Va enviar alguns telegrams més: a Isidoro i a Mons. Javier Lauzurica bisbe de Vitoria, que era el seu sant. Es feren les fotos carnet necessàries per passar a França. Va ser una foto conjunta del fotògraf Claverol, que després es retallava en 8 fotos individuals. Per la tarda va fer una

gran nevada, que va continuar tota la nit i els dies següents, de manera que es va fer fins i tot difícil caminar per els carrers. El cotxe que venia de S. Juan de Luz no va poder arribar com estava previst aquella tarda, doncs el port d'Envalira i tot el Pas de la Casa i més avall a França, estava intransitable. Sant Josepmaria va veure en això que Déu volia que es quedessin a Andorra per descansar-hi uns dies.

Dia 4 de desembre. Dissabte.- Va continuar nevant. Es lleven a les 7 del matí i van a Missa a Andorra la Vella. Mn. Lluís Pujol els convida a esmorzar i després els acompanya a visitar als monjos benedictins de Montserrat que estan a Escaldes. Els monjos de Montserrat edificaren l'any 1932 una casa ampla en previsió de refugi, doncs es veia mal ambient a Catalunya. A la planta baixa hi tenien un oratori on els dies 5 i 6 hi va celebrar missa. El dia 7 va

celebrar missa a la parròquia d'Escaldes, i el dia 8 de desembre, sant Josepmaria va celebrar missa, a petició del mossèn de Escaldes, en un convent de monges a Escaldes, el dia de la renovació dels vots. Altres fonts diuen que aquest dia 8 de desembre va celebrar missa a l'església d'Andorra la Vella. Podria ser que celebrés als dos llocs, ja que era un dia de festa.

Aquests dies sant Josepmaria va parlar amb molts nois d'Andorra que li presentava Mn. Lluís. També va parlar amb els altres que varen passar amb ell els Pirineus i que encara estaven per Andorra.

Molts dies a la tarda baixaven a Andorra per parlar amb Mn. Lluís, a la vora del foc. Cafè i una copeta d'anís. També els va convidar a dinar algun dia.

S'aprofitaren també aquests dies per escriure targetes a parents, amics i

coneguts i repassar el Diari que escrivia cada dia un de diferent.

Dia 10 de desembre de 1937.

Divendres.- No quedaven més diners per pagar l'hotel. Es llevaren a les 6 del matí i sant Josepmaria celebrà la missa molt de matí a l'església d'Escaldes. Després esmorzaren i a les 8 del matí sortiren d'Andorra amb altres persones, en total unes 25, en un camió amb cadenes a les rodes.

A Soldeu no pogueren continuar. Així és que continuaren a peu, amb neu fins més amunt dels genolls en molts moments de la travessa. En total feren uns 15 km a peu sobre la neu, calçats amb espadenyas perquè no tenien diners per comprar-se sabates.

A les 11 del matí arribaren a un refugi que hi ha abans del Port d'Envalira i hi descansaren fins a les 12. Continuaren pujant fins a passar el port d'Envalira i poc després, ja de

baixada, arribaren tot seguit al Pas de la casa, a on els esperava un autobús de 14 places. Se n'hi van col·locar més de 20 persones.

Arribaren a l'Hospitalet abans de dinar. Feren els tràmits de duanes i de policia des de les 2 fins a les 5 de la tarda. Els hi donaren un pas de trànsit d'un dia fins a la frontera espanyola.

El cotxe que els va recollir, enviat per el germà de José Mª Albareda, era un taxi gran, un vell Citroën. Es col·locaren els 8 dins el cotxe, morts de fred i mullats. Diu Pedro Casciaro que va ser un viatge molt dur i que no entén com sant Josepmaria, que era més gran que ells, va poder suportar aquella situació tant dura de fred, gelats, mullats, tremolant tot el viatge, sense queixar-se gens.

Arribaren a Saint Gaudens cap a les 10 de la nit, i anaren a dormir a una pensió de mala mort, l'hotel Central,

amb el terra de linòleum i sense fundes als coixins. Diu Pedro Casciaro que finalment a base de moltes mantes i sense la roba mullada a sobre va poder dormir.

Dia 11 de desembre de 1937.

Dissabte.- Es llevaren a les 6 del matí i arribaren a Lourdes cap a les 9. No volien deixar celebrar missa a sant Josepmaria perquè anava mal vestit. No tenien més roba que la que portaven per la travessa dels Pirineus. Finalment celebrà la missa al segon altar lateral de la dreta de la nau, bastant a la vora de la porta d'entrada a la cripta, ajudat per Pedro Casciaro. Es la primera vegada que sant Josepmaria celebrava missa a Lourdes. Li costà després deixar la Gruta, on és la imatge de la Mare de Déu. Sant Josepmaria va estar a Lourdes un total de dues hores i mitja. Menjaren a Peyrehorade, i a les 6 o 7 de la tarda arribaren a *Saint-Jean-de-Luz*.

Travessen a peu el pont d'Hendaya. Mentre caminen sant Josepmaria anava resant la Salve i deia jaculatòries. La nit de l'11 de desembre dormen a Fuenterrabía. Més endavant, el dia 1 de maig de 1943, va tornar a Andorra per estar a la presa de possessió com a copríncep d'Andorra del seu amic el bisbe Iglesias Navarri.

Més informació:

VÁZQUEZ DE PRADA, Andrés. *El Fundador del Opus Dei (II)*. Ed. Rialp, Madrid 2002.

RICO, Octavio i EZPELETA, Dámaso. *Travessant la nit*. Ed. Albada, Terrassa 2004.

LLAHÍ, Alfred i PIFERRER, Jordi. *Andorra: terra d'acollida*. Gràfiques andorranes, Andorra 2007.

---

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca-ad/article/aixi-fou-
lexpedicio-de-sant-josepmaria-escriva-
fins-andorra-la-tardor-del-1937/](https://opusdei.org/ca-ad/article/aixi-fou-lexpedicio-de-sant-josepmaria-escriva-fins-andorra-la-tardor-del-1937/)
(10/04/2025)